

AUTORSKO PRAVO U LEKSIKOGRAFIJI

IGOR GLIHA

(Pravni fakultet, Zagreb)

SAŽETAK. Leksikoni pripadaju skupini kolektivnih autorskih djela, onih koja su nastala suradnjom više autora, a čiji se pojedinačni doprinosi stapaju u cjelinu tako da nijedan pojedini autor ne može imati autorsko pravo na djelu kao cjelini. Nositelj autorskog prava kolektivnih djela je onaj koji je potaknuo stvaranje takva djela; ako je, dakle, riječ o leksikonu, to će biti redovito nakladnik leksikona. Glede leksikona kao cjeline, nakladnik leksikona uživati će autorsko pravo kao da je autor, međutim, to autorsko pravo ne može, samo po sebi, ograničavati autorska prava autora pojedinih priloga. U kojoj će mjeri izvršavanje autorskog prava autora pojedinih priloga biti ograničeno ovisit će o ugovoru na temelju kojega je nakladnik leksikona ovlašten pojedini prilog uvrstiti u leksikon. Značajka je kolektivnog djela da se ono sastoji od doprinosa više autora stvorenih baš za to određeno djelo. Na svojim pojedinim prilogima autori zadržavaju autorsko pravo i ako nije što posebno ugovoreno, kolektivno se djelo ne može ponovno izdati ni upotrijebiti na koji drugi način bez posebnog dopuštenja svih autora. Ne da li pojedini autor takvo dopuštenje, kolektivno će se djelo moći upotrijebiti bez njegova priloga.

Autorsko pravo na kolektivnom djelu, pa i leksikonu, traje sedamdeset godina od objavljivanja djela. Za to vrijeme nositelj autorskog prava jedini je ovlašten iskorištavati kolektivno djelo, odnosno drugima dopustiti da to čine. Prema odredbama Zakona o autorskom pravu to će pravo ipak biti ograničeno pravima autorima pojedinih priloga, tako da se svodi na pravo objavljivanja jednog izdanja, s obzirom na to da se takvo djelo ne može ponovno izdati ni upotrijebiti na koji drugi način bez posebnog odobrenja autora pojedinih priloga. Autorska prava na pojedinim prilogima imaju vlastiti rok trajanja, tj. sedamdeset godina od smrti autora pojedinih priloga. Bez posebne pravne osnove nije dopušteno mijenjati priloge pojedinih autora. Autorska moralna prava glede njegova priloga nisu suspendirana, pa će za svaku izmjenu u prilogu leksikograf morati od autora tražiti dopuštenje. Na izradi kolektivnog djela mogu sudjelovati i osobe koje se nalaze u radnom odnosu s inicijatorom izrade kolektivnog djela. U tom se slučaju primjenjuju pravila koja se općenito primjenjuju za djela nastala u radnom odnosu. U prvom će se redu primjenjivati odredbe ugovora o radu, odnosno ugovora koji je pravna osnova zapošljavanja. Odredbe pozitivnog prava sadrže samo opće odredbe o kolektivnim djelima i njima nije uređen veći broj pitanja vezana uz leksikografski rad. Stoga su ugovori na temelju kojih se pojedini prilozi uvrštavaju u leksikon najvažniji za određivanje prava koja će inicijator rada na leksikonu imati i glede pojedinih priloga. *De lege ferenda*, a posebice s obzirom na nerazvijenu ugovornu praksu, bilo bi korisno stvoriti niz presumpcija na temelju kojih bi se, u slučaju nedostatka odgovarajućih ugovornih odredaba, uredilo pitanje odnosa inicijatora rada na leksikonu i autora pojedinih priloga.

Autorsko pravo u leksikografskom radu pojavljuje se u dvostrukoj ulozi, osobito s gledišta našega domaćina Leksikografskog zavoda. U prvom redu Leksikografski zavod je nositelj autorskog prava djela kao cjeline; s druge pak strane ujedno je i korisnik autorskog djela, i s te ga strane obvezuje autorsko pravo drugih pojedinaca, tj. autora koji daju svoje priloge za leksikone i enciklopedije. Naime, autorsko se pravo može odrediti i kao najveća privatno-pravna vlast u pogledu autorskog djela a sastoji se od dviju komponenta; od osobno-pravne komponente i imovinsko-pravne. Imovinsko-pravna komponenta sastoji se u ovlaštenju autora da se koristi svojim djelom na koji god način to želio. Pri tom ne postoji katalog ovlaštenja, tj. takvo pravo nema određeni sadržaj, jedino je bitno da se autor može

koristiti djelom kako god želi i da svakome drugome ima pravo to zabraniti. Svatko tko se koristi autorskim djelom mora imati dopuštenje autora. Ta imovinsko-pravna komponenta autorskog prava vrlo je slična jednom drugom pravu, tj. čistom imovinskom pravu, pravu vlasništva. Potrebno je, međutim, upozoriti da su to dva različita prava, premda relativno slična sadržaja. Oba su najveća prava u pogledu vlasništva, jedno u pogledu stvari, drugo u pogledu autorskog djela kao nečeg što je nematerijalno, tj. nematerijalnog dobra. Stoga ne bi trebalo upotrebljavati nazivlje koje se često čuje izvan pravnih krugova, tj. govori se o vlasništvu autorskog prava, ili se iz činjenice vlasništva autorskih djela izvlače pogrešni zaključci ... da vlasnik autorskih djela ima neka prava koja inače ima i autor. Ako je netko, naime, vlasnik neke slike to ujedno ne znači i da on tu sliku može umnožavati radi prodaje ili neke druge namjene. On jest vlasnik te slike, on je može prodati, uživati, ali njegovo je pravo vlasništva ograničeno pravom autora. U kojoj mjeri? Upravo u onoj u kojoj se sam autor ograničio. Autor je možda uistinu nekome i prepustio pravo da sve to čini s njegovim djelom, ali za to mora postojati posebna osnova, redovito kakav ugovor ili ugovor kojim se koristi autorsko djelo, možda neki ugovor o radu ili bilo kakav ugovor na temelju kojega autor dopušta nekome da se koristi njegovim djelom.

Vratio bih se u ovome izlaganju na leksikone. Leksikon je po svojoj naravi autorsko djelo koje se naziva kolektivnim autorskim djelom, tj. takvo koje nastaje suradnjom više autora. Pri tom se doprinosi svakog pojedinog autora stapaju u jednu cjelinu, a da ni jedan od tih pojedinih autora ne može nositi autorsko pravo na djelu kao cjelini. Autorsko pravo na djelu kao cjelini može biti jedino onaj koji je organizirao rad na takvu djelu. U ovom slučaju, kada je riječ o leksikonima i enciklopedijama Leksikografskog zavoda, jedino Leksikografski zavod može biti nositelj autorskog prava kao cjeline. S druge pak strane, takvo autorsko pravo ipak je ograničeno pravom svakog pojedinog autora. Tu vrlo često u praksi dolazi do određenog nerazumijevanja. O tom koji je odnos između autora i Leksikografskog zavoda može se prosuđivati opet jedino na temelju ugovora ili na temelju ugovora o radu. Leksikografski zavod ima upravo ona prava koja mu je autor prepustio i nikakvo veće pravo od toga. Dakle, ugovori koji će se sklopiti trebali bi biti jasni i detaljno odrediti koja prava autor uistinu prenosi na Leksikografski zavod. Možda bi bilo korisno unijeti u zakon mogućnost da se autorovim dopuštenjem izdavač (u ovom slučaju Leksikografski zavod) posluži i za svoja buduća izdanja te za prenošenje u više raznovrsnih medija (papir, digitalni mediji), što po sadašnjim ugovorima nije moguće. Možda bi se mogla stvoriti također kakva pretpostavka da svaki zaposlenik LZ-a kojemu je radna obveza da piše članke i stvara autorska djela (a koja sada ima pravo iskorištavati samo LZ) također bude vlasnik autorskog prava na tim djelima. Također treba istaknuti da autorsko pravo na pojedinim prilogima ne traje jednako dugo za pojedinačna djela kao i za enciklopediju i za leksikon. Kada je riječ o leksikonu, autorsko pravo počinje teći od trenutka objavljivanja i traje 70 godina, dok pojedina autorska djela imaju svoju vlastitu pravnu sudbinu i ona traju 70 godina od smrti autora. Treba, međutim, upozoriti da nije sva građa koja se nalazi npr. u leksikonima uvijek i autorsko djelo. Ako se radi o pukom i mehaničkom nabranjanju činjenica (primjerice broja stanovnika i površine neke države, nabranjanje glavnih gospodarskih grana) to samo po sebi nije autorsko djelo, jer u sebi nema elemenata originalnosti. Prema tome, ne znači da je svaka natuknica u leksikonu ujedno i autorsko djelo. Također se u praksi ponekad postavlja pitanje kako postupiti ako jedan autor zabrani da se njegov prilog objavi. Znači li to da se enciklopedija ne može objaviti? Ne, nipošto. Ona se, naravno, može izdati, ali bez toga priloga, odnosno prilog može napisati drugi autor.

COPYRIGHT IN LEXICOGRAPHY

SUMMARY. Lexicons belong to a group of collective authors' works, works created by several authors' collaboration, and each author's contribution is merged into the whole, so that no individual author may have the copyright on the whole work. The copyright holder on collective works is the initiator of its creation, usually the publisher of a lexicon in this case. Regarding the lexicon as a whole, the publisher holds the copyright; however, this copyright cannot restrict the copyrights of individual authors. Restrictions of individual copyrights depend on the contract on the basis of which the publisher is authorised to include an individual contribution in the lexicon. The characteristic of a collective work is that it has to consist of several authors' contributions created for the specific work. The authors hold their individual copyrights, and if there are no special provisions, i. e. without special permissions given by all of the authors, the collective work may not be reprinted or used in any other way. If an individual author refuses to grant such a permission, the collective work may be used without his/her contribution. The copyright on a collective work, e. g. on a lexicon, is applicable to the period of seventy years from the date of publication. During that period, the copyright holder is the only person authorized to exploit the collective work, or allow someone else to do it. According to the Copyright law, this right is limited by the individual authors' rights, so that it has been reduced to the right to publish one edition, considering that such a work may not be reprinted nor used in any other way without special permissions granted by the individual authors. Copyright on individual contributions applies to the period of seventy years from the individual author's death. Individual author's contributions may not be changed unless there are special legal causes. The author's moral rights concerning his/her contribution are not suspended, so the lexicographer has to have the author's permission for any changes. Persons employed by the initiator of a collective work may collaborate on the work. In this case, rules generally applicable to works created at workplace are applied. In the first place, the work contract, or other contracts used as the legal basis of employment, is applied. The positive law defines only general norms regarding collective works, not regulating a number of issues concerning lexicographic work. Therefore, the contracts on the basis of which individual contributions are included in a lexicon are crucial in defining the initiator's rights, and as regards individual contributions. *De lege ferenda*, and particularly in view of the undeveloped contractual practice, it would be convenient to create a number of presumptions on the basis of which, lacking relevant contractual regulations, the relations between the initiator of a lexicon and the authors of individual contributions could be regulated.